

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

Анотація. *В статті обґрунтовані соціально-культурологічні аспекти гуманістичного виховання. Доведено, що молодь потрібно готувати до відтворення кращих зразків культурної творчості і примноження надбань попередніх поколінь, облаштування свого майбутнього, досягнення такого світового порядку, за умов якого людина отримувала б усі необхідні духовні і матеріальні блага, вироблення яких забезпечувалося б гуманістичними, толерантними взаєминами, гармонійними взаємовідносинами з довкіллям.*

Ключові слова: культурно-соціологічна компонента, гуманістичне виховання, гуманістичні цінності, людський вимір, толерантні взаємини.

Summary. *The article covers the socio-cultural aspects of humanistic education. It is proved that young people must be taught to reproduce the best cultural patterns and achievements of the previous generations, must be able to reach such a world order that would supply them with all the necessary moral and material benefits in terms of humanistic, tolerant relationships, harmonious relationships with the environment.*

Keywords: socio-cultural component, humanistic education, humanistic values, human dimension, tolerant relationships.

Моральне виховання, формування гуманістичних цінностей молоді людини зумовлені умовами сучасного розвитку цивілізації, пересторогами, пов'язаними з виживанням. Людський вимір цивілізаційного розвитку визначає наше майбутнє. Починаючи зі шкільних років, ми готуємо молодь до дорослого життя, розвитку у неї готовності до відтворення кращих зразків культурної творчості і примноження надбань попередніх поколінь, до облаштування свого майбутнього, досягнення такого світового порядку, за умов якого людина отримувала б усі необхідні духовні і матеріальні блага, вироблення яких забезпечувалося б гармонійними взаємовідносинами з довкіллям. Неабияку роль у цьому процесі відіграє культурно-соціологічна компонента [5]. У ході дослідження нам довелося опрацювати значну кількість філософської, соціологічної, етичної, психолого-педагогічної літератури. Вивчення джерел різних наукових напрямків і галузей знань з означеної проблеми дало змогу переконатися, що в багатьох дослідників увага акцентується на одній з найважливіших на сьогоднішній день проблемі – *філософсько-антропологічному* аналізі, включаючи розгляд того, що можна було б назвати *морально-філософськими* та *соціально-етичними* аспектами людського існування. Науковці звертають свій погляд на співвідношення складових тріади, що визначає нинішню і майбутню цивілізацію: *людина–людство–людяність*, на пріоритетність загальнолюдських цінностей, принципу гуманізму, діалектику загальнолюдського й національного, взаємозв'язок нового (реального) гуманізму з прогресивним політичним мисленням. Спеціальному розгляду підлягало значне коло питань, які стосувалися перспективних цілей і реальності, розвитку сучасної цивілізації, соціального устрою країн, зростання ваги людського фактора, олюднення економіки, визнання людини найвищою цінністю, і підкреслення її провідної ролі в цивілізаційних процесах взагалі, і в Україні, зокрема. Адже, на думку багатьох учених, сутність сучасної концепції суспільства зводиться до усвідомлення: а) багатофакторності соціального прогресу; б) унікальності феномену людини, велич якої виявляється не лише в її діяннях, а й у спогляданні, пізнанні, духовних дерзаннях, свободі; в) обмеження абсолютизації передбачуваності соціальних подій; г) визнання глибоко генетичного зв'язку людини і Всесвіту. Це прямо і безпосередньо схиляє нас до концепції гуманного і демократичного устрою суспільства, до визнання ціннісного ставлення до людини в нинішніх соціокультурних умовах.

Проблема феномену людини, її сутності та існування в матеріальному, культурному, духовному та моральному вимірах, її розвитку і призначення, її майбутнього – одна із найважливіших, які будь-коли турбували людину у процесі історичного розвитку. Вона на сьогоднішній день виступає однією з найскладніших, можна сказати, невичерпних наукових проблем, але одночасно, є й актуальним практичним завданням виховання молодого покоління, що пов'язане з удосконаленням сучасного суспільства. Саме задля людини, її виховання, освіти, розвитку функціонують усі його сфери, починаючи з виробничої і закінчуючи духовною. І це не просто футурологічний постулат, а перспектива розвитку, який, починаючи з економіки, і закінчуючи духовно-ідеологічною сферою, має бути спрямований на задоволення потреб людини, її всебічний розвиток. Причому успіх залежить від праці, творчості, енергії самих людей. Головне завдання освіти XXI століття зводиться не лише до того, щоб дати молоді знання про людину існуючий світ, його закони, але й сформувати до навколишнього середовища і людей в ньому ціннісне ставлення і підготувати до оволодіння методологією творчого перетворення світу та його збереження для майбутніх поколінь. Місія педагога полягає в допомозі учням, виробленні у них умінь орієнтуватися в найважливіших соціальних, культурних, економічних, політичних та інших проблемах; формуванні цілісного бачення нинішньої цивілізації та ролі в ній людини і розуміння можливих шляхів подальшого її розвитку для всіх і кожного.

Ми є свідками того, що сучасна людина стала володарем багатьох наукових відкриттів, могутніх технічних засобів. Вона розщепила атом, що дало людству практично невичерпне джерело енергії, створює космічні апарати, електронну техніку, досліджує глибини океанів і надра землі, перемагає хвороби. Саме прогресом науки і техніки викликане економічне зростання, нагромадження суспільного багатства, створення дедалі ширшого асортименту різноманітних благ і послуг. Сьогодні неможливо уявити своє існування без новітньої побутової техніки, радіо- і телеапаратури, а останнім часом, і без комп'ютерів, супутникового зв'язку. Разом з тим, простежується *тенденція до зростання автономії людини*. В часи, що передували нинішній цивілізації, її діяльність, поведінка, життєві можливості зумовлювалися насамперед нормами тієї соціальної групи, до якої вона належала, традиціями культури, різними інститутами (церквою, державою). Різнomanітні прояви участі індивіда в колективних формах суспільного життя задовольняють найважливіші потреби людини. Але в сучасному динамічному світі вона одночасно входить до різних спільнот, соціальні зв'язки, з якими вона формує на основі вільного вибору, відповідно до власних потреб і цінностей. До того ж сучасна людина перебуває під впливом різних культур, політичних впливів. А тому об'єктивно вона знаходиться в такому становищі, в якому мусить діяти, виходячи передусім із своїх інтересів, розуміння ситуації, власних потреб. Це означає різке послаблення залежності людини від зовнішніх умов, зростання рівня індивідуалізації, автономії особи, її свободи. Зрозуміло, що діяльність окремої особистості при цьому не повинна суперечити законам, які прийняті демократичним шляхом, а також загальнолюдським гуманістичним нормам. Сьогодні ще існує фактична залежність і нерівність людей. Однак утвердження принципів свободи й автономії в суспільній свідомості, розвиток практичних форм їх втілення в сфері права і політики; демократія, соціальний захист, права людини є свідченням того, що на зламі століть парадигму цивілізаційних змін визначає *людський вимір*. В. Мовчан називає історію становлення цілісного образу людяності. Вона стверджує, що філософія відкрила, обґрунтувала і утвердила науковий принцип цілісності у підході до історичного процесу, побачила в ньому явище цілісного формування людством власного образу, в якому людяність покладена як ідея, вихідний принцип і мета самостановлення. Людяність, виражена у тому числі й у формі саморефлексії, є наслідком цілісної дії усіх людських феноменів, задіяних у творенні людськими умовами життя. Зрештою, основною метою історичного поступу людства є моральне самовдосконалення в діяльності естетичного формування світу за образом досконалості [3, с. 32].

XXI століття – це постіндустріальна ера цивілізації, епоха організаційних та інформаційних технологій, технологічної культури, бережливого ставлення до людини, її здоров'я, навколишнього середовища. Новому періоду розвитку людства повинні відповідати: й інша філософія освіти, нові освітньо-виховні системи, моделі, форми та засоби виховної роботи на користь гуманістичних цінностей і толерантних взаємин [4; 2]. В наш час уже сформувалася гуманістична система базових орієнтирів – ідеалів розвитку людини. Досить показовими у цьому плані звучать слова С. Бортнікова: «Дух гуманізму витає над Європою, яка знову вкрита імлою безумства. Всупереч очікуванням класиків марксизму-ленінізму він стихійно оселився в західному християнському світі, подолав привид комунізму і поставив його на службу людству» [1, с. 103]. На перший погляд історія

уявляється відображенням безперервної класової боротьби, однак справжньою головною рушійною силою розвитку, на думку С. Бортнікова, виступає гуманність, а сутність революційних змін полягає в утвердженні моральності і ціннісного ставлення до людини. Згідно його тверджень, аналіз розвитку цивілізації дозволяє сформуванню основи гуманізму як провідну систему ідеалів розвитку людини і суспільства, в яку включені *гуманний реалістичний світогляд, Божественний ідеал людини, гуманна суспільно-економічна формація*. Людський вимір визначає соціально-культурологічні засади цивілізаційного розвитку, від чого залежить наше майбутнє, і в цілому – прогрес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бортников С. А. Идеалы развития человека и общества в третьем тысячелетии / С. А. Бортников // Человек и общество на рубеже тысячелетий. – Международн. сб. научн. тр. – Вып 12. – Воронеж, 2002. – 215 с.
2. Волошина О. Модель підготовки майбутніх учителів до виховання толерантності в учнів основної школи. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 42. – Ч. 41. – Вінниця, 2014. – С.121-125.
3. Мовчан В. Історія – становлення цілісного образу людяності / В. Мовчан // Людинознавчі студії: – Дрогобич: Вимір, 2000. Вип.2. – 296 с. – С. 24–33.
4. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді : навчально-методичний посібник / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с. – 4 авт.арк.
5. Столяренко О. В. Методологія трансформацій освіти і виховання на базі еволюції ідей гуманізму / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // Знання. Освіта. Освіченість. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 2-3 жовтня 2014 р. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 170 с. – С. 107–110.

Столяренко Олена Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Шевчук Юлія Юрївна, магістрантка, кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Stoliarenko Olena Victorivna – PhD, Associate Professor at Pedagogics and Professional Education at Department at Vinnitsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi. E-mail: olenabest@ukr.net

Shevchuk Julia Yuriivna – a master at Pedagogics and Professional Education at Department at Vinnitsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi.